

7.KONU: OSMANLI DEVLETİ'NDE DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

1-OSMANLI DEVLETİ'NDE YÖNETİM

- Osmanlı Devlet teşkilatında, gerek yönetim alanında,gerekse askeri alanda bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin bir kısmı merkez teşkilatında bir kısmı da taşra teşkilatında olmuştur.Bilhassa tımar teşkilatının bozulması sistemle alakalı birçok alanı etkilemiştir. **Şu önemli sonuçları doğurmuştur :**

- ◉ -Devlet,kapıkulunu çoğaltmak zorunda kaldı.Bu idari,askeri ve mali sistemin işleyişinin zedelenmesine ve kapıkulu kaynağının çeşitlenmesine sebep oldu.
- ◉ -Sayıları çoğalan kapıkullarına ulufe yetiştirmek güçleşti ve merkezi hazinenin yükü arttı.

Hükümleri Kafamızla Veririz

- III.Selim Devrinde doğruluğu ile tanınmış bir alimi kadı tayin etmek isterler. Kadının ayağındaki kunduralar eski ve yamalı olduğundan kendisini sevmeyenlerden biri:
- -Böyle ayağına giyecek bir ayakkabısı olmayan adam kadı yapılır mı?...diye laf edince, kadı ona şu cevabı göndermiş:
- -Kendisine söyleyin . Biz hükümlerimizi ayağımızla değil, kafamızla veririz.

- -Eyaletlerdeki tımarlı sipahi ile kapıkulu birbirlerine karşı denge unsuru idiler. Birincisi ortadan kalkınca,öteki devlete hükmeder hale gelmiştir.
- -Kapıkulunun sayısı artınca,özellikle devşirme kaynaklı olmayanlar,reaya arasında meslek icra etmeye başlamışlar ve yeni bunalımlar yaratmışlardır.
- -Reaya asker olmaya özenince toprağı bırakmış,üretim azalmıştır.

- Bu gelişmeleri,XVI.yüzyılın sonlarında bütün Akdeniz dünyasında olduğu gibi,Osmanlı ülkesinde de hızlı bir nüfus artışı ve Avrupa'daki gelişmeler de yakından etkilemiştir.Böylece Osmanlı Devleti,bütün XVII.yüzyıl boyunca yavaş,fakat sürekli bir değişim sürecine girmiş ve temel sistemleri yeni şartlarla karşılaşmıştır.

- ⦿ XVI.yüzyılın sonlarında Sokollu Mehmet Paşadan itibaren veziriazamlar devlet yönetiminde birinci derecede etkili olmaya başladılar. Divan-ı Hümayun toplantıları XVI.yüzyılda haftada dört güne ,XVII.yüzyılda haftada iki güne indirilmiştir.

1-XVIII. Yüzyıldaki Değişmeler

- **a-Merkez Teşkilatı**
- XVIII.yüzyılda Divan-ı Hümayun toplantıları üç ayda bir yapılmaya başlanarak eski önemini kaybetti.
- Kubbealtı vezirliği ve Divan-ı Hümayun toplantıları kaldırıldı.
- Vezirazamın konağı Bab-ı Ali adını alarak devlet yönetiminin merkezi haline geldi.

- -XVII.yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı veraset usulünde belirli bir kural getirilmiş olması (**ekber ve erşed**= En yaşlı ve olgun hanedan üyesinin tahta geçişi), padişahlığa geçişte rekabeti ortadan kaldırmış ve padişahların yetişme biçimleri de değiştirilmiştir. Sancağa çıkma usulü kaldırılmıştır. En son III.Mehmet sancağa çıkmıştır.) Saray eğitiminin ardından tahta ailenin en yaşlı üyesinin geçmesi, zamanla devlet işlerinin bütünüyle sadrazamlara bırakılması sonucunu doğurmuştur.

● -Diplomasinin ön plana çıkması ile Kalemîye önem kazanmaya başlamıştır. **Reisülküttâblık** önem kazanmaya başlarken nişancı önemini kaybetmeye başlayacaktır.

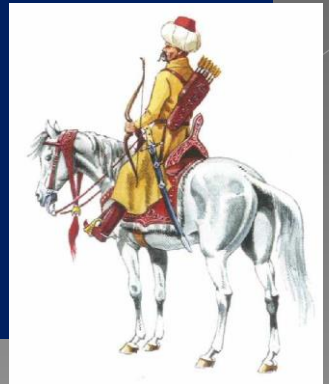
b-Taşra Teşkilatı

- ◉ -Eyaletler ve sancaklar , arpalık usulü denen bir yolla, yüksek dereceli görevlilere gelir kaynağı olarak tevcih edilmeye başlanmıştır.

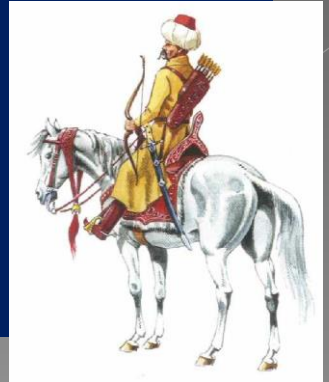
○ Bunun sonucunda,eyalet ve sancaklara atanan beylerbeyi veya sancak beyleri yerlerine gitmeyip bir vekil görevlendirdiğinden,makamın gerçek sahibi ile fiili sahibi farklılaşmış ve taşrada yaygın bir vekalet uygulaması görülmeye başlamıştır.Bu vekil görevliye **müsellim** veya **mütesellim** adı verilmeye başlamıştır.

○ -Vekiller ilk önce kapı halkından seçilirken zamanla ayan ve eşraftan kimseler seçilmeye başlamış, bu da daha sonra ayanların iyice güçlenmelerine ve nüfuzlu bir zümre olmalarına yol açmıştır.

- ⦿ Tımar usulü önemini kaybedince ayanlar iltizam topraklarını da almaya başlamışlar ve böylece hem yönetici, hem de vergi toplamaya yetkili kişiler konumuna gelmişlerdir.

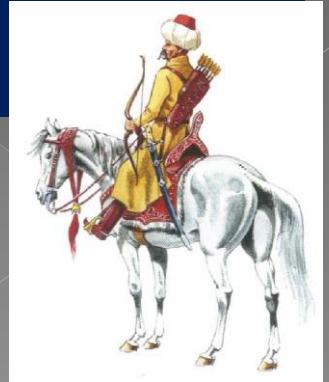
- -Timar sistemi zayıflayınca,eyalet ve sancaklarda yönetici konumundaki paşalar,işleri bu kez kendi kapılarında topladıkları ve adına sarıca sekban,levend denilen askerlere gördürmeye başladılar.

- Savaş dışında boş kalan bu askerler problemler çıkarmaya başladılar. Celali isyanların çıkışında etkileri olmuştur.

- XVIII.yüzyıla kadar devlet, tımar sistemi dışında kalan toprakların gelirlerini açık artırma yoluyla **mültezim** denen kişilere kiraliyordu. Bu yüzyıldan itibaren iltizam uygulamasından vazgeçilerek vergi kaynaklarının hayat boyu kiralandığı **Malikane sistemiyle** mukataa topraklar, **muaccele** denen satış bedeli karşılığında, hayatı süresince olmak şartıyla kiralanıyordu. Mültezimler genellikle **mukataa** mahalline yerleşmiş **ayan**lardı.

- ◉ -Timar sistemi bozulunca reaya da toprağını terk etmeye başlamıştır. Bunlara **çiftbozan** denmiştir.
- ◉ -Timar sistemi önemini yitirince reayaya yeni vergiler konulmaya başlamıştır.

a- XVIII.yüzyıl Islahatlarının Amacı ve Özellikleri

- XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa Devletleri karşısında alınan yenilgiler Osmanlı idarecilerinin Avrupa'da meydana gelen gelişmeleri daha yakından tanıma ihtiyacı hissetmelerine neden oldu.Bu amaçla XVIII.yüzyılda Osmanlı Devleti, Avrupa başkentlerinde geçici ve daimi büyükelçilikler açma yoluna gitti. Avrupa devletleriyle yapılan mücadelede alınan yenilgiler, askeri alanda islahat yapılmasına neden oldu.

XVIII.YÜZYIL ISLAHATLARI

Kültürel-Eğitimsel İktisadi

1727 yılında ilk Türk matbaası kuruldu.

Avrupa'dan kitaplar tercüme edildi ve kütüphaneler kuruldu.

Avrupaya öğrenci gönderildi.

Kumaş ve kağıt fabrikaları kuruldu.

Osmanlı'da çiçek aşısı yapıldı.

Mimaride barok ve rokoko tarzı yaygınlaştı.

Esham adıyla devlet iç borçlanmaya gitti.

Askeri

Avrupa'dan askeri danışman getirildi.

Topçu ve istihkam ocağı düzenlendi.

Subay yetiştirmek amacıyla Kara ve Deniz Mühendishanesi kuruldu. (1773-Deniz, 1793-Kara)

İdari (Siyasi)

Divan-ı Hümayun ve Kubbealtı vezirliği kaldırıldı. Vezirazamın konağı Bab-ı Ali adını alarak devlet yönetiminin merkezi haline geldi.

Avrupa'da geçici ve daimi elçilikler kuruldu.

Reisülküttab ve kalemiye yönetimde etkin hale geldi. (Devletlerarası ilişkilerde diplomasinin önem kazanması ile)

Taşra yönetiminde tımar sistemi bozuldu.

Ayanlık ve malikane sistemi önem kazandı.

- ◉ Matba-i Amire: Matbaayı kullanan kişi
- ◉ Lale devrinde ilk matbaa geldi. Ve bunları çalıştırmak için başlarına Matbaa-i Amire konuldu.
- ◉ Matbaayı çalıştıran kişi.

α- XVIII.YÜZYIL ISLAHATLARININ OSMANLI TOPLUMU VE KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ

- XVIII.yüzyılda Avrupa'yla özellikle siyasi ve askeri alanda geliştirilen ilişkiler Osmanlı toplumunu etkilemeye başladı. Batı kültürü özellikle Osmanlı yöneticilerini etkiledi. Batıya giden elçiler,öğrenciler Ermeni ve Rum gibi azınlıklar Batı kültürünü Osmanlı ülkesine taşıdılar.
- Kısmen Osmanlı kültürü de batıyı etkilemiştir.

b- Islahatlar ve Osmanlı Eğitim Sistemi

- XVIII.yüzyılda Avrupa'dan askeri alanda eğitimci ve danışman getirildi.
- Matbaa ve kütüphaneler açıldı.
- Avrupa'ya öğrenciler gönderildi.
- Yabancı dil eğitime önem verildi.
- Avrupa'dan Türkçeye eserler tercüme edildi.

c- XVIII.Yüzyılda İslahatlar ve Osmanlı Sanatı

- XVIII.yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı ve mimarisi Avrupa'nın etkisinde kalmaya başlamıştır. Avrupa'da elçi olarak bulunan Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin etkisiyle Avrupa mimari tarzı Lale Devri ile birlikte Osmanlı ülkesine girmiştir. Barok ve Rokoko tarzı mimari eserler yapılmaya başlamıştır.
- Aynı dönemde Türk müziği de Avrupa'yı etkilemiştir.